

P o s u d o k o p o n e n t a
n a h a b i l i t a č n ú p r á c u

Názov: Od intencie k recepcii: rola paratextov v transfere inonárodných diel do slovenčiny

Autorka práce: Mgr. Monika Šavelová, PhD.

Autor posudku: prof. Mgr. Vladimír Biloveský, PhD.

Habilitačná práca Mgr. Moniky Šavelovej, PhD. *Od intencie k recepcii: rola paratextov v transfere inonárodných diel do slovenčiny* prináša zaujímavú tému, ktorá nie veľmi rezonuje v slovenskom translatologickom priestore i výskume, a preto ju považujem za významnú a potrebnú. Bohužiaľ, dnešný slovenský translatologický priestor zabúda vo svojich výskumoch na text ako na najdôležitejšieho účastníka prekladateľského procesu, taktiež opomína okolnosti sprevádzajúce text v procese prekladu, napr. paratexty. Paratexty ako predslov a doslov sú podstatné nielen pre samotný translatologický výskum, ale sú závažné i pre samotného recipienta, čitateľa, ktorému je preklad primárne určený. Dokresľujú mu celkový obraz preloženého diela, príčiny jeho vzniku, dôležitosť pre nové kultúrne prostredie, ozrejmujú špecifiká samotného autora i kontext vzniku diela. V neposlednom rade kultivujú i edukujú čitateľa v novom prijímajúcom kultúrnom prostredí. Škoda, že vydavateľstvá dnes už úplne upustili od týchto paratextov v prekladovej literatúre.

Výskumy akéhokoľvek textu, teda i prekladového i paratextového považujem za oveľa náročnejšie (ako, napr. sociologicky orientované translatologické výskumy), pretože si vyžadujú detailný pohľad na východiskový text, cieľový text i všetky texty, teda paratexty, ktoré obidva texty sprevádzajú celým procesom prekladu. Tým chcem podčiarknuť náročnosť spracovania problematiky posudzovanej habilitačnej práce.

Posudzovaná habilitačná práca, napísaná veľmi kultivovaným vedeckým jazykom, pozostáva zo štyroch kapitol (Paratexty na pomedzí interpretácie a recepcie umeleckého diela; Paratext ako východisko teórie prekladu a kritiky prekladu; Viacnásobný (serióvý) preklad ako recepčný fenomén; Paratext ako priestor exponovania prekladateľskej koncepcie a metódy), *Záveru* a *Použitej literatúry*. Pre lepšiu orientáciu v texte práce by pomohlo, ak by kapitoly boli členené na podkapitoly a boli číselne označené.

Štruktúra habilitačnej práce na prvý pohľad pôsobí premyslene a konzistentne, ale po dôkladnejšom čítaní zistíme, že štruktúra vôbec nie je premyslená. Nemôžem sa vyhnúť dojmu, že ide o náhodné pospájanie samostatných textov, ktoré vôbec nie sú navzájom premostené. Z logicko-tematickej štruktúry vyčnievajú druhá *Paratext ako východisko teórie prekladu a kritiky prekladu* a tretia kapitola *Viacnásobný (serióvý) preklad ako recepčný fenomén*. Chýba premostenie, ktoré by naznačilo ich zmysel a úlohu v celkovej štruktúre a zároveň ich podiel na vývoji témy práce. V druhej kapitole vôbec nie je jasné, prečo autorka ponúka pohľad na teoretické úvahy Jozefa Felixa a Zory Jesenskej. V časti o Zore Jesenskej sa objavuje i Ján Ferencčík, Jozef Félix a porovnanie ich koncepcií. Bolo by vhodnejšie v osobitnej časti najprv predstaviť koncepciu Jána Ferencčíka a následne v samostatnej časti porovnať koncepcie všetkých troch: Zory Jesenskej, Jána Ferencčíka i Jozefa Félix a poukázať na styčné body i rozdiely v ich koncepciách.

Oceňujem, že autorka uvádza teoretické uvažovanie vyššie uvedených teoretikov a praktikov prekladu, pretože sa mi javí, že súčasné slovenské myslenie zabudlo na ich prínos i odkaz. Podľa mňa nemožno ich uvažovanie opomínať. V predmetnej kapitole mi chýba i pohľad na súčasné vnímanie kritiky prekladu aspoň v slovenskom kultúrnom priestore. Poznám autorka nejaké platformy na konfrontáciu rôznych názorov na kritiku prekladu, napr. časopis *Kritika prekladu*? Štvrtá kapitola podľa samotnej autorky „je literárnovednou a translatologickou interpretačnou sondou, ktorá približuje paratext ako priestor expozície prekladateľskej koncepcie

a metódy“ (s. 7). Aj pri tejto kapitole sa, hlavne v časti *Realizácia prekladateľskej koncepcie a metódy v centrálnej časti textu*, vynára otázka vzťahu k téme habilitačnej práce. V podkapitole *Paratext ako nástroj interpretáčnej diferenciácie* autorka uvádza veľmi málo príkladov (iba dva!) na potvrdenie svojich úvah o interpretačnej diferenciácii.

Za veľký nedostatok práce považujem neukotvenie výskumného materiálu v samostatnej sumarizujúcej kapitole. Vôbec nie je jasné k čomu autorka dospela, aký jej je vlastný prínos do problematiky. Text práce skôr pôsobí iba ako sumarizácia doteraz známych teórií. Ak by bola ponúkla kapitolu sumarizujúcu výsledky, čitateľ práce by nemohol mať takýto dojem. Sumarizujúcu úlohu neplní *Záver* práce, pretože ten uzatvára celú prácu. Celý text práce tak *visí vo vzduchu* bez akéhokoľvek ukotvenia v problematike i v súčasnom stave jej poznania. Nie som si celkom istý, či autorka splnila cieľ, ktorý si stanovila: „Cieľom habilitačnej práce je na základe analýzy a interpretácie vybraných paratextov rôznej typológie a povahy načrtnúť, akú úlohu zohrávajú v recepcii inonárodných diel do slovenčiny, čiže konkrétne akým spôsobom vplyvajú na interpretáciu pôvodného diela aký majú prípadný ďalší presah.“ (s. 6)

Musím však veľmi oceniť, že autorka sa opiera o autorov ako Ivan Cvrkal, Dionýz Ďurišín, Zora Jesenská, Jozef Félix, Ján Ferencčík. Ján Koška (v použitej literatúre uvádza Koška Juraj, predpokladám, že ide iba o preklep). Znova vyzdvihla ich dôležitosť v procese formovania slovenského myslenia o preklade. Žiaľbohu, mladí slovenskí tranlastológovia s obľubou zabúdajú na staršiu generáciu teoretikov, bez ktorých by nemohlo existovať ani súčasné slovenské myslenie o preklade. Vytesnili ich zo svojich vedeckých úvah. Sympaticky pôsobí i sebavedomá polemika s názormi Anthony Pyma na viacnásobný preklad. Oceňujem túto polemiku, i argumentáciu autorky práce. Z jej argumentácie vyplýva, že Pym nie je neomylný, žiaľ dnes sa jeho myslenie nekriticky prijíma a preceňuje.

Summa summarum

Aj napriek vyššie uvedeným výhradám a na základe komplexného zhodnotenia osobnosti Mgr. Moniky Šavelovej, PhD. odporúčam jej habilitačnú prácu *Od intencie k recepcii: rola paratextov v transfere inonárodných diel do slovenčiny* na obhajobu. Po jej úspešnej obhajobe odporúčam Mgr. Monike Šavelovej, PhD. udeliť vedecko-pedagogický titul **docentka v prekladateľstve a tlmočníctve.**

Banská Bystrica 23. marec 2024

prof. Mgr. Vladimír Biloveský, PhD., v. r.